

Кравченко Оксана Олексіївна

доктор педагогічних наук, доцент

декан факультету соціальної та психологічної освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

м. Умань, Україна

okskravchenko@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-9732-6546>**Молоченко Інна Анатоліївна**

аспірант

кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

м. Умань, Україна

grasshoper731@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9885-4474>**СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ**

Для визначення можливих шляхів перспективного розвитку суспільства важливо об'єктивно проаналізувати всі етапи становлення держави. З переходом економіки України на ринкові механізми загострилися соціальні проблеми, через що з'являються нові, погіршується екологічна ситуація, що спричиняє виникнення смертельно-небезпечних хвороб для життя людства. Відтак, система соціальних послуг повинна адекватно реагувати на потреби суспільства, а самі послуги бути спрямовані на кожну людину з урахуванням її індивідуального стану та потреб. Для цього, перш за все необхідно проаналізувати розвиток соціальних послуг на території України, поза її межами. Науковим дослідженням з питань надання соціальних послуг і вдосконалення практичної діяльності держави в цьому напрямку присвятили свої розробки багато вітчизняних науковців зокрема: В. Мартиненко, А. Новіков, О. Палій, С. Бичков, Н. Гричук, В. Єлагін та ін. Проте, попри широке коло теоретичних та практичних розглянутих питань, досі залишається актуальним питання про визначення шляхів розв'язання проблем надання соціальних послуг. Надання соціальних послуг на території України пройшло певні етапи.

Офіційним початком запровадження системи надання соціальних послуг вважається 2003 р., коли набув чинності Закон України «Про соціальні послуги» № 966-IV. Проте підґрунтя до цього мають глибоке історичне коріння. Початком законодавчого встановлення соціального захисту в Європі можна вважати 1601р., коли в Англії королева Єлизавета видала «Закон про бідних» [5 с. 41]. Згідно з цим законом полегшення долі бідних було покладено на церковні парафії. В інших західних державах перші кроки по соціальному захисту населення розпочалися в XVII-XVIII ст. та носили приблизно такий же характер, що й в Англії. Історія соціального захисту в Україні починається з часів Київської Русі. Слов'яни турбувалися про співвітчизників, які потрапляли в біду. Так, відомі спеціальні договори з греками «Про порятунок полонених», якими визначалися взаємні зобов'язання щодо викупу русичів у греків, в якій би

країні вони не знаходилися та умови повернення їх на батьківщину [1 с. 6]. Традиції благодійництва в Україні також мають багатолітню історію. Здавня при православних храмах на території України створювались лікарні, притулки, школи. Значну благодійну діяльність проводили монастирі. Крім релігійної і просвітницької діяльності, вони розвивали різного роду ремесла, садівництво, городництво, надавали притулок і допомогу старцям, осиротілим і потерпілим від лиха [3 с. 5].

Щодо цього на Україні в XVI, а особливо в XVII ст., було досягнуто певних успіхів. В опису Павла Алеррського, який з антіохійським патріархом подорожував через Україну до Москви в 1654 р., читаємо: «Починаючи з цього міста (м. Рашків на Дністрі – В. Скуратівський) по всій землі козацькій, в кожному місті, в кожному селі для їх убогих, немічних та сиріт збудовано по краю чи в середині населеного місця будинки, в яких вони мають притулок» [2, с.109]. Ці примітивні братські притулки, в яких, зрозуміло, ніякого медичного догляду не було, вже в XVI ст. дістають у нас назву шпиталів (змінене латинське слово *hospitalis* – гостинний). У містах робітничі цехи утримували свої шпиталі. Усі ці шпиталі мали опікувану мету. Київське братство було засноване в 1615 р. Воно мало свою школу і шпиталь «для людей убогих, старих, уломних та духовних, яко и свецких и людей рицерских», як відзначається у його заснованій грамоті [2, с.109-110].

У період з XVI – поч. XIX ст. соціальної підтримки населення увага також приділялась і місцевою владою. За сім десятиліть радянської влади в Україні взагалі була створена ефективна й доступна система державної освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення і страхування [3, с. 9]. За часів громадянської війни, у квітні 1918 р. було засновано Українське товариство Червоного Хреста. Новостворений Червоний Хрест України звернувся до уряду передати під його юрисдикцію майно установ Російського Червоного Хреста на території республіки, зайнявся допомогою біженцям, інвалідам, дітям-сиротам, військовополоненим, боротьбою з тифом та іншими ма-

совими інфекціями, створенням шпиталів, пунктів харчування, санітарною освітою серед населення. Під час голоду 1921 – 1923 рр. Товариство організувало сотні безкоштовних їдалень, надало селянам мільйони продовольчих пайків [3, с. 8-9].

Нова історія соціального захисту, що розпочалась в XIX ст., на початковому етапі індустріального суспільства, який характеризувався бурхливим розвитком промислового виробництва, розвитком злочинності, безробіття, аморалізму й бездуховності, обумовив питання створення механізмів надання соціальної допомоги та появи нових підходів до цього питання.

На зміну доктрини соціального захисту, яка ґрунтувалася на принципах самопомоги, сімейного забезпечення та доброчинності, почала формуватися нова, яка декларувала відповідальність усього суспільства за добробут його членів. Наприкінці XIX ст. у багатьох іноземних країнах існували добровільні системи колективного захисту безробітних, престарілих і сиріт [3, с. 7].

Новий етап переходу до нових принципів діяльності держави в соціальній сфері почався із здобут-

тям України в 1991 р. незалежності, розбудовою самостійної демократичної держави, розвитком ринкової економіки, що супроводжувалось інфляцією, зростанням безробіття, зниженням рівня життя переважної більшості населення, радянська система соціального забезпечення перестала бути адекватною реаліям [4, с. 215].

Сьогодні відбувається етап основних перетворень, який можна охарактеризувати як принциповий перехід від соціального забезпечення радянського зразку до соціального захисту, від забезпечення всіх до адресної допомоги, від універсальності до індивідуальності, що відповідає вимогам сучасного часу [4, с. 222].

Отже, детальніше вивчення саме становлення соціальних послуг є головним етапом розвитку системи надання соціальних послуг в Україні. Порівнюючи із зарубіжною системою можна визначити основні проблеми на які потрібно звернути увагу у нашому суспільстві та беручи до уваги дієвіші та корисніші форми та методи надання соціальних послуг за рубежом, розвивати та удосконалювати цю систему в Україні вже на сучасному етапі.

Список використаної літератури

1. Ройк В.Д. Социальная модель государства: опыт стран Европы и выбор современной России: Государственная власть и местное самоуправление, 2006. 294 с.
2. Скуратівський В.А., Палій О.М., Лібанова Е.М. Соціальна політика: посібник друге видання доповнене та перероблене Київ, 2003. 365 с.
3. Говоруха В.В., Бульба В.Г., Горбунова-Рубан С.О. Соціальна політика регіону: Монографія Харків, 2006. 272 с.
4. Корженко В.В., Мельтюхова Н.М., Одінова Г.С., Дзюндзюк В.Б. Тенденції та перспективи європейської інтеграції України: державно-управлінські виміри. Харків, 2006. 320 с.
5. Соціальна політика: вступ / гол. ред. К.Блейкмор. підручник Нью-Йорк, 2007. 330 с.

Курило Віталій Семенович

доктор педагогічних наук, професор
дійсний член НАПН України, перший проректор ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
м. Старобільськ, Україна.
donluga@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0003-2471-3358>

Савченко Сергій Вікторович

доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
м. Старобільськ, Україна.
savsevik@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0003-4118-6756>

ТИМЧАСОВО ПЕРЕМІЩЕНІ ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК НОВЕ СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Гібридна війна, розв'язана Російською Федерацією в Автономній республіці Крим, Луганській та Донецькій областях, призвела до появи нового соці-

ального явища – переміщені органи, установи, організації, підприємства тощо. Найбільш яскравим прикладом переміщених інституцій є переміщені заклади